

ปัญหาเกี่ยวกับสาเหตุตามกฎหมายที่ทำให้บุคคลพ้นภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะ*

LEGAL ISSUES ARISING FROM STATUTORY GROUNDS FOR THE CESSATION OF MINORITY AND THE ATTAINMENT OF MAJORITY

จรววยพร เหมรังษี

Jaruyaporn Hemrangsee

หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Bachelor of laws program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: Jaruyaporn13607@gmail.com

Tel: 065-949-44887

บทคัดย่อ

การบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดความสามารถของผู้เยาว์มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองตัวผู้เยาว์ รวมถึงทรัพย์สินของผู้เยาว์ แต่ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เห็นควรต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของสาเหตุการบรรลุนิติภาวะ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยได้บัญญัติเรื่องเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ออกเป็น 2 ประการ คือ กรณีที่ 1 เกณฑ์การบรรลุนิติภาวะโดยอายุ ซึ่งเกณฑ์อายุยี่สิบปีบริบูรณ์นั้น เริ่มใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2466 หากพิจารณาเปรียบเทียบกับบุคคลในยุคปัจจุบันมีพัฒนาการและความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในทุกด้าน อายุของบุคคลจึงควรเข้าสู่เกณฑ์การบรรลุนิติภาวะที่เร็วขึ้น และในมุมมองของกฎหมายต่างประเทศทั้งสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สมาพันธรัฐสวิส และสหราชอาณาจักรอังกฤษ กำหนดเกณฑ์อายุของการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์อยู่ที่สิบแปดปีบริบูรณ์ จึงเห็นสมควรแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 ใหม่ว่า บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์ ส่วนกรณีที่ 2 เกณฑ์การบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส ตามที่ผู้เขียนนำเสนอไว้ในประเด็นที่ 1 จะสอดคล้องกันว่าเมื่อคู่สมรสทั้งสองฝ่ายอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์จะบรรลุนิติภาวะ ตามมาตรา 19 และสามารถทำการสมรสได้ ส่วนกรณีที่คู่สมรสอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ก็สามารถทำการสมรสได้ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมาย แต่จะไม่สามารถบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส เพราะอาจมีการใช้วิธีการจดทะเบียนสมรสเป็นเครื่องมือให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ จึงเสนอยกเลิกการบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20

คำสำคัญ: บรรลุนิติภาวะ, ผู้เยาว์, การสมรสของผู้เยาว์

Abstract

The legislative intent underlying the enactment of legal provisions restricting the capacity of minors is to safeguard the minors themselves, as well as their property. However, in light of changing social conditions and rapid societal development, it is appropriate to reassess the suitability of the existing grounds for attaining majority. The Civil and Commercial Code of Thailand currently prescribes two bases for the attainment of majority by a minor. First, majority by virtue of age. The threshold of twenty years of age has been in force since B.E. 2466 (1923). When considered in comparison with individuals in contemporary society- who experience accelerated

* Received 13 February 2026; Revised 25 February 2026; Accepted 28 February 2026

development and advancement in all dimensions-it is arguable that the age at which a person should attain majority ought to be lowered. In comparative perspective, the laws of the French Republic, the Federal Republic of Germany, the Swiss Confederation, and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland prescribe eighteen years as the age of majority. It is therefore proposed that Section 19 of the Civil and Commercial Code be amended to provide that a person shall cease to be a minor and shall attain majority upon completing eighteen years of age. Secondly, majority by marriage. As discussed in the preceding section, the proposed amendment would operate coherently in that both spouses who have completed eighteen years of age would attain majority pursuant to Section 19 and would be legally competent to marry. In cases where either spouse has not yet completed eighteen years of age, marriage may still be permissible subject to statutory conditions; however, such marriage should not confer majority. This is to prevent the registration of marriage from being employed as a legal mechanism to enable a minor to attain majority. Accordingly, it is proposed that Section 20 of the Civil and Commercial Code, which provides for the attainment of majority by marriage, be repealed.

Keywords: Attain legal Capacity, Minor, Marriage of a Minor

บทนำ

การคุ้มครองสิทธิของผู้เยาว์เป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของกฎหมายเอกชน เนื่องจากผู้เยาว์เป็นบุคคลที่ยังขาดวุฒิภาวะทั้งทางร่างกาย จิตใจ และประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต กฎหมายจึงเข้ามามีบทบาทในการกำหนดสถานะและขอบเขตความสามารถทางกฎหมายของผู้เยาว์ เพื่อป้องกันมิให้ถูกเอาเปรียบหรือกระทำการที่ก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ตนเองและทรัพย์สิน แม้ว่าจุดประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายที่จำกัดความสามารถของผู้เยาว์ก็เพื่อคุ้มครองประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์ แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลให้สาเหตุตามกฎหมายเกี่ยวกับการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์อาจไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน อีกทั้งเมื่อพิจารณาแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2561-2580 โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาบุคคลในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้มีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งกายใจ สติปัญญา มีสุขภาวะที่ดี รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น สนับสนุนให้ประชากรเป็นผู้มีทักษะสูง และแผนแม่บทการพัฒนาศักยภาพคนไทยตามช่วงวัย พ.ศ.2561-2579 มีวัตถุประสงค์พัฒนาศักยภาพคนไทยตามช่วงวัยในระยะ 20 ปี โดยวิเคราะห์แนวโน้มใหญ่ใน 6 ด้านคือ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ประชากร ด้านเทคโนโลยี ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านกฎหมายซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)

แต่เนื่องด้วยกฎหมายเกี่ยวกับการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ยังไม่มีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาดังกล่าว ทั้งไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน เนื่องจากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติเรื่องเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ออกเป็น 2 ประการ คือ กรณีที่ 1 เกณฑ์การบรรลุนิติภาวะโดยอายุ ซึ่งมาตรา 19 กำหนดให้บุคคลย่อมพ้นภาวะความเป็นผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์ เริ่มใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2466 ในรัชสมัยพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้จะมีการแก้ไขเลขมาตราบ้าง แต่เกณฑ์อายุการบรรลุนิติภาวะยังไม่มีการแก้ไขมาจนถึงปัจจุบัน โดยหากพิจารณาบุคคลอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2466 เปรียบเทียบกับบุคคลที่มีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ในปี พ.ศ.2569 มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงทั้งในด้านพัฒนาการ เทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร และในมุมมองของกฎหมายต่างประเทศทั้งสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สมาพันธรัฐสวิส และสหราชอาณาจักรอังกฤษ กำหนดเกณฑ์อายุของการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์อยู่ที่สิบแปดปี

บริบูรณ์ ทั้งนี้ การกำหนดเกณฑ์อายุบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ที่เข้าเกินไป จะส่งผลเสียต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เยาว์ และทำให้ผู้เยาว์มีสิทธิต่าง ๆ ซ้ำกว่าผู้เยาว์ของต่างประเทศมาก จึงเห็นสมควรต้องมีการแก้ไขเกณฑ์อายุการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ใหม่ ส่วนกรณีที่ 2 เกณฑ์การบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส เนื่องในปี พ.ศ. 2567 มีการแก้ไข มาตรา 1448 แบ่งเกณฑ์อายุของผู้สมรสที่สามารถสมรสได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีที่ 1 บุคคลที่อายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงยี่สิบปีบริบูรณ์ เนื่องด้วยช่วงอายุยังอยู่ในเกณฑ์ผู้เยาว์ กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้สมรสทั้งฝ่ายจดทะเบียนสมรสได้ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลตาม มาตรา 1436 ก่อน ส่วนกรณีที่ 2 การสมรสของบุคคลที่มีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ โดยกฎหมายไม่ได้กำหนดอายุขั้นต่ำของผู้สมรสทั้งสองฝ่ายไว้ การสมรสต้องได้รับอนุญาตจากบุคคลสองกลุ่มคือ บุคคลตามมาตรา 1436 และได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อศาลเห็นว่ามิเหตุสมควร ดังนั้น หากมีการแก้ไขเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะตามมาตรา 19 ให้บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์ ก็จะสอดคล้องกันว่า เมื่อผู้สมรสทั้งสองฝ่ายอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ก็จะบรรลุนิติภาวะ และสามารถทำการสมรสได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลใด ส่วนกรณีที่ผู้สมรสอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ก็สามารถทำการสมรสได้ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมาย แต่ผู้สมรสที่อายุยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้จะสามารถทำการสมรสได้แต่จะไม่สามารถบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส เนื่องจากมีการใช้ช่องว่างของกฎหมายที่ทำให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะได้ก่อนถึงเกณฑ์อายุเพื่อแสวงหาประโยชน์บางอย่างกับสังคม และหากเกิดการใช้ช่องว่างของการสมรสทำให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะเป็นจำนวนมาก ก็จะทำให้วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองประโยชน์ของผู้เยาว์ไม่ได้รับการตอบสนอง

การบรรลุนิติภาวะหรือการพ้นสถานะความเป็นผู้เยาว์ตามกฎหมาย

ผู้เยาว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ได้ให้นิยามความหมายของคำว่าผู้เยาว์ไว้เป็นการเฉพาะว่าจะต้องมีอายุเท่าไร แต่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ใช้เกณฑ์อายุในการพ้นจากสถานะความเป็นผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์

ผู้เยาว์ หมายความว่า บุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

ผู้เยาว์ (Minor) คือ บุคคลที่มีอายุต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ หรือบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย ซึ่งเป็นบุคคลที่อ่อนอายุและประสบการณ์ ยังไม่มีความเจริญงอกงามทางสติปัญญา ย่อมมีจิตวิญญ์อ่อนแอและมีความสามารถในการควบคุมสภาพจิตใจที่จำกัด ทั้งยังไม่อยู่ในฐานะที่จะจัดการงานของตนเองได้ และไม่สามารถรับผิดชอบในการตัดสินใจและการกระทำของตนเองได้ กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้เยาว์เป็นผู้ที่หย่อนความสามารถประเภทหนึ่ง (ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล, 2562)

เยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 เยาวชน หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ซึ่งมีการกำหนดเกณฑ์อายุไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น บุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไปไม่ใช่เยาวชนอีกต่อไป

ในส่วนของเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นั้น มีข้อสังเกตที่น่าสนใจประการหนึ่งที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ คือ แม้ว่าบุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ได้ทำการจดทะเบียนสมรสโดยได้รับความยินยอมจากศาลและได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมแล้ว แต่ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นั้นไม่นำหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20 ดังกล่าวมาใช้บังคับ ดังนั้น บุคคลที่จะพ้นจากภาวะความเป็นเยาวชนมีประการเดียวคือ เกณฑ์อายุเท่านั้น การสมรสไม่ได้ทำให้บุคคลนั้นพ้นจากภาวะความเป็นเยาวชน (สหรัฐ กิติ ศุภการ, 2564)

บรรลุนิติภาวะ หมายถึง มีภาวะพ้นจากความเป็นผู้เยาว์และมีความสามารถในการใช้สิทธิตามกฎหมายทั้งปวงได้โดยสมบูรณ์ด้วยตนเอง โดยกฎหมายกำหนดให้บุคคลบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ หรือเมื่อผู้เยาว์ทำการสมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

ฉะนั้น อาจสรุปได้ว่า คำว่า “ผู้เยาว์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้กำหนดอายุขั้นต่ำไว้ แต่กำหนดอายุไว้ว่าบุคคลย่อมพ้นจากภาวะความเป็นผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์ ดังนั้น หากตีความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ความเป็นผู้เยาว์จะเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่มีสภาพบุคคลตาม มาตรา 15 จนถึงบุคคลที่มีอายุไม่ถึงยี่สิบปีบริบูรณ์ เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะโดยผลของกฎหมาย คือ การบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส

สาเหตุตามกฎหมายที่ทำให้บุคคลพ้นจากภาวะความเป็นผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้บุคคลพ้นจากสภาวะความเป็นผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะด้วยเหตุ 2 ประการ คือ

1. การบรรลุนิติภาวะโดยใช้เกณฑ์อายุ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์”

หลักเกณฑ์ประการที่หนึ่งนี้ บุคคลนั้นจะเริ่มต้นสภาพบุคคลแต่คลอดและอยู่รอดเป็นทารก และจะพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะทันทีเมื่ออายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์ ซึ่งการนับอายุให้เริ่มนับแต่วันเกิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 16 ดังนั้น บุคคลจะอายุครบหนึ่งปีก่อนวันเกิดหนึ่งวัน ตัวอย่างเช่น หากนาย ก. เกิดวันที่ 18 มกราคม 2569 นาย ก. จะอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์ หรือบรรลุนิติภาวะตามมาตรา 19 ในวันที่ 17 มกราคม 2589 เนื่องจากการนับอายุกฎหมายกำหนดให้นับวันแรกเข้าไปด้วย (สหัส สังหวิริยะ, 2550)

แต่หากบุคคลใดไม่รู้วัน เดือน ปี เกิด ให้พิจารณาเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 16 ดังนี้ (อังคณาดี ปิ่นแก้ว, 2560)

ในกรณีบุคคลที่ไม่รู้วันเกิด แต่รู้เฉพาะเดือนและปีที่เกิด จะต้องพิจารณาวันเกิดเพื่อจะรู้ถึงวันที่บรรลุนิติภาวะ ตามข้อสันนิษฐานของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 16 ที่กำหนดให้บุคคลนั้นเกิดในวันแรกของเดือน ตัวอย่างเช่น ทราบแต่เพียงว่า นาย ก. เกิดเดือนสิงหาคม 2569 แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่านาย ก. เกิดวันที่เท่าไร ให้สันนิษฐานว่า นาย ก. เกิดวันที่ 1 สิงหาคม 2569

ในกรณีบุคคลที่ไม่รู้วันและเดือนเกิดที่แน่นอน ทราบเฉพาะปีเกิด กฎหมายให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นเกิดในวันแรกของเดือนของปีนั้น ตัวอย่างเช่น ทราบเพียงว่า นาย ก. เกิดในปี 2569 ก็ให้นับอายุของนาย ก. ว่า เกิดในวันที่ 1 มกราคม 2569

ในกรณีบุคคลไม่รู้ทั้งวัน เดือน และปีที่เกิด กรณีเช่นนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้บัญญัติถึงวิธีการคิดอายุของบุคคลไว้เป็นการเฉพาะ แต่ต้องพิจารณาตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 มาตรา 4 (1) และกฎกระทรวงฉบับที่ 13 กำหนดไว้ว่าถ้าไม่ปรากฏปีเกิดให้นายอำเภอแห่งท้องที่ที่ถือตามที่บ้าน เชื่อกันว่าอายุเท่าใด ประกอบกับสังเกตร่างกายเป็นเกณฑ์สำหรับกำหนดอายุ (จิตติ ดิงศภัทย์, 2530)

2. การบรรลุนิติภาวะโดยใช้เกณฑ์การสมรสตามกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20 บัญญัติว่า “ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448”

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัวยมีการแก้ไขเพิ่มเติมล่าสุดเกี่ยวกับอายุของบุคคลที่สามารถสมรสได้ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่ 24, 2567) โดยมีการแก้ไข

เพิ่มเติมจากเดิม มาตรา 1448 บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้เมื่อชายและหญิงอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้” แก้ไขเพิ่มเติมใหม่เป็นว่า มาตรา 1448 บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้”

จากบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่แบ่งเกณฑ์การสมรสออกเป็น 2 กรณี คือ

ผู้เขียนขอกล่าวเป็นการเบื้องต้นก่อนว่าหากเป็นการสมรสที่คู่สมรสทั้งสองฝ่ายอายุยี่สิบปีบริบูรณ์แล้ว ถือว่าคู่สมรสทั้งสองฝ่ายบรรลุนิติภาวะโดยเกณฑ์อายุแล้ว จึงสามารถทำการสมรสและสามารถทำนิติกรรมใด ๆ ได้ทั้งหมดแล้ว กรณีจึงจะกล่าวถึงเฉพาะการสมรสกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายอายุต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์เท่านั้น

กรณีที่ 1 บุคคลที่อายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงยี่สิบปีบริบูรณ์ เมื่อพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงของบุคคลที่มีอายุเช่นว่านั้นแล้วมีความพร้อมและความสามารถทั้งร่างกายและจิตใจที่จะรับผิดชอบต่อสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายได้แล้ว แต่ทั้งนี้การสมรสที่จะส่งผลให้บุคคลบรรลุนิติภาวะต้องเป็นการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย คือ ต้องมีการจดทะเบียนสมรส (ศันนักรณ โสทธิพันธ์, 2564) ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1454 บัญญัติว่า “ผู้เยาว์จะทำการสมรสให้นำความใน มาตรา 1436 มาใช้บังคับโดยอนุโลม” โดยมาตรา 1436 เป็นการบัญญัติไว้ในเรื่องการหมั้นว่า “ผู้เยาว์จะทำการหมั้นได้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคล ดังต่อไปนี้

- (1) บิดาและมารดา ในกรณีที่มีทั้งบิดามารดา
- (2) บิดาหรือมารดา ในกรณีที่มารดาหรือบิดาตายหรือถูกถอนอำนาจปกครอง หรือไม่อยู่ในสภาพหรือฐานะที่อาจให้ความยินยอม หรือโดยพฤติการณ์ผู้เยาว์ไม่อาจขอความยินยอมจากมารดาหรือบิดาได้
- (3) ผู้รับบุตรบุญธรรม ในกรณีที่ผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม
- (4) ผู้ปกครอง ในกรณีที่ไม่มีบุคคลซึ่งอาจให้ความยินยอมตาม (1) (2) และ (3) หรือมีแต่บุคคลดังกล่าวถูกถอนอำนาจปกครอง”

ดังนั้น การสมรสของผู้เยาว์ที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงยี่สิบปีบริบูรณ์ จะกระทำต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากบุคคลดังที่ระบุไว้ในมาตรา 1436 (1) – (4) และได้จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามมาตรา 1457 จึงจะถือว่าบุคคลนั้นบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสตามมาตรา 20 ประกอบมาตรา 1448 โดยให้ถือว่าบรรลุนิติภาวะในวันที่มีการจดทะเบียนสมรสเป็นต้นไป

กรณีที่ 2 คือ การสมรสของบุคคลที่มีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดอายุขั้นต่ำของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายไว้ แต่พิจารณาถึงเกณฑ์ว่า “มีเหตุอันสมควร” และ “ศาลอนุญาต” ให้สมรสกันได้ แต่ทั้งนี้ การที่บุคคลที่มีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์จะทำการสมรสได้ ต้องประกอบด้วย 2 หลักเกณฑ์ คือ

1. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1454 บัญญัติว่า “ผู้เยาว์จะทำการสมรสให้นำความใน มาตรา 1436 มาใช้บังคับโดยอนุโลม” โดยมาตรา 1436 เป็นการบัญญัติไว้ในเรื่องการหมั้นว่า “ผู้เยาว์จะทำการหมั้นได้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคล ดังต่อไปนี้

- (1) บิดาและมารดา ในกรณีที่มีทั้งบิดามารดา
- (2) บิดาหรือมารดา ในกรณีที่มารดาหรือบิดาตายหรือถูกถอนอำนาจปกครอง หรือไม่อยู่ในสภาพหรือฐานะที่อาจให้ความยินยอม หรือโดยพฤติการณ์ผู้เยาว์ไม่อาจขอความยินยอมจากมารดาหรือบิดาได้
- (3) ผู้รับบุตรบุญธรรม ในกรณีที่ผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม
- (4) ผู้ปกครอง ในกรณีที่ไม่มีบุคคลซึ่งอาจให้ความยินยอมตาม (1) (2) และ (3) หรือมีแต่บุคคลดังกล่าวถูกถอนอำนาจปกครอง”

ดังนั้น ในเบื้องต้นผู้เยาว์ที่อายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์จะทำการสมรสได้ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลตามมาตรา 1436 ก่อน แต่ยังไม่อาจจดทะเบียนสมรสได้จนกว่าจะได้ดำเนินการตาม ข้อ 2

2. การสมรสจะทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเมื่อศาลเห็นว่ามิเหตุสมควร ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 1448 โดยคำพิพากษาศาลฎีกาส่วนใหญ่ที่ศาลเห็นว่าเป็นกรณีมิเหตุสมควร คือ กรณีที่คู่สมรสฝ่ายหญิง ตั้งครรภ์ ไม่ว่าจะตั้งครรภ์ที่ชายและหญิงผู้เยาว์อายุต่ำกว่าสิบแปดปีมีเพศสัมพันธ์จนกระทั่งฝ่ายหญิงผู้เยาว์นั้น ตั้งครรภ์ ศาลอาจพิจารณาว่าการตั้งครรภ์เป็นเหตุอันสมควร ที่จะให้ผู้เยาว์สมรสกันได้ (เจษฎา ทองขาว, 2563) หรืออาจเป็นกรณีที่คู่สมรสฝ่ายหญิงตั้งครรภ์เนื่องจากความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่น ตามประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 276 มาตรา 277 ตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกา เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2269/2549, 2269/2544, 1285/2544 และ 6484/2545 (สมชัย ฑีฆาอุตมากร, 2554) แต่ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล

กรณีหากศาลเห็นว่าเป็นกรณีไม่มีเหตุสมควร ผู้เยาว์ก็จะทำการสมรสโดยฝ่าฝืนคำสั่งไม่ได้ หากฝ่าฝืนผล ของสมรสก็จะเป็นโมฆะ เสมือนว่าไม่เคยมีการสมรสเกิดขึ้น บุคคลนั้นก็จะมีบรรลุนิติภาวะ แต่หากศาลเห็นว่ามิ เหตุอันสมควรให้คู่สมรสทั้งสองฝ่ายที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์สมรสกันได้ ศาลก็จะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ ผู้เยาว์ทำการสมรสกัน แต่ยังไม่ถือว่าผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ โดยคำสั่งของศาล เนื่องจากคำสั่งหรือคำพิพากษาเป็น เพียงเงื่อนไขในการได้รับอนุญาตให้คู่สมรสทั้งสองฝ่ายจดทะเบียนสมรสกันได้เท่านั้น เมื่อผู้เยาว์นำคำสั่งหรือคำ พิพากษาของศาลไปยื่นขอจดทะเบียนสมรส และได้รับการจดทะเบียนสมรสแล้ว จึงจะถือว่าบรรลุนิติภาวะ ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20 ประกอบมาตรา 1448 ในวันที่จดทะเบียนสมรสกันโดยชอบด้วย กฎหมายตามมาตรา 1457 (เจษฎา ทองขาว, 2563)

สาเหตุการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ตามกฎหมายต่างประเทศ

1. สาธารณรัฐฝรั่งเศส

กำหนดหลักเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ไว้ 3 กรณี คือ

1.1 การบรรลุนิติภาวะโดยอายุ ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 414 กล่าวคือ ผู้มี อายุบรรลุนิติภาวะกำหนดที่สิบแปดปีบริบูรณ์ ณ อายุนี้ทุกคนมีความสามารถในการใช้สิทธิที่ตนมีอยู่

1.2 การบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา มาตรา 413-1 กล่าวคือ ผู้เยาว์ยอมบรรลุนิติภาวะ โดยสมบูรณ์โดยการสมรส ทั้งนี้ มาตรา 144 กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับอายุของผู้ จะทำการสมรสไว้ว่าการสมรสไม่อาจทำได้ก่อนอายุสิบแปดปีบริบูรณ์ เว้นแต่พนักงานอัยการแห่งรัฐในท้องถิ่นที่ ฉลองการสมรสจะได้อนุญาตให้ทำการสมรสได้ด้วยเหตุผลสำคัญ อีกทั้งผู้เยาว์จะทำการสมรสได้ต้องได้รับความ ยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมหรือบุคคลที่กฎหมายกำหนดด้วยจึงจะทำการสมรสโดยชอบด้วยกฎหมายได้ และ ผู้เยาว์จะต้องทำการจดทะเบียนสมรสต่อหน้าเจ้าหน้าที่ทะเบียนท้องถิ่น โดยผู้เยาว์ที่จะทำการสมรสต้องปรากฏตัว ต่อหน้าเจ้าหน้าที่ทะเบียนเพื่อจดทะเบียนสมรสด้วยตนเอง ไม่สามารถมอบอำนาจหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นไป ปรากฏตัวแทนได้ การสมรสต้องได้รับการประกาศต่อสาธารณะและจะต้องจดทะเบียนสมรสด้วยพิธีครอบครัวด้วย

1.3 การบรรลุนิติภาวะตามคำสั่งศาล กรณีนี้จะพิจารณาต่างจากการบรรลุนิติภาวะโดยการ สมรส ซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของผู้พิพากษาศาลครอบครัวที่มีอำนาจพิจารณาและพิพากษาคดีเกี่ยวกับ อำนาจปกครอง โดยแบ่งวิธีการออกเป็น 2 รูปแบบย่อย คือ การร้องขอต่อศาลโดยบิดาและมารดา บิดาหรือมารดา กรณีนี้แม้ผู้เยาว์มิได้ทำการสมรส แต่เมื่อผู้เยาว์มีอายุสิบหกปีบริบูรณ์ บิดาและมารดาของผู้เยาว์ สามารถยื่นคำร้อง ต่อศาลครอบครัวเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะก่อนเกณฑ์อายุได้ และการร้องขอต่อศาลโดยที่ ปรีกษาคครอบครัว เมื่อที่ปรีกษาคครอบครัวได้พิจารณาแล้วว่าผู้เยาว์มีวุฒิภาวะและความสามารถในการดำเนินชีวิต ด้วยตนเองเพียงพอที่จะบรรลุนิติภาวะก่อนเกณฑ์อายุได้ ที่ปรีกษาของครอบครัวสามารถยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษา ศาลครอบครัวที่มีอำนาจพิจารณาและพิพากษาคดีเกี่ยวกับอำนาจปกครองเพื่อเรียกประชุมคณะที่ ปรีกษา ครอบครัวให้พิจารณาเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ผู้เยาว์อาจร้องขอให้มีการเรียกประชุมตนเองก็ได้

2. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กำหนดให้บุคคลเริ่มมีความสามารถตามกฎหมายนับตั้งแต่เกิดเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ และบุคคลจะบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุสิบแปดปีบริบูรณ์ โดยกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ได้บัญญัติให้การสมรสทำให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ โดยกำหนดว่าบุคคลจะเริ่มทำการสมรสได้ก็ต่อเมื่ออายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ เว้นแต่ผู้เยาว์จะมีอายุครบสิบหกปีบริบูรณ์และคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว กล่าวคือ คู่สมรสจะเป็นผู้เยาว์ด้วยกันทั้งสองฝ่ายมิได้ และต้องได้รับอนุญาตจากศาลครอบครัวเท่านั้น ทั้งนี้ แม้ในกรณีที่ผู้เยาว์ทำการสมรสแล้ว ไม่ว่าจะตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือตามกฎหมายต่างประเทศ ก็ไม่ทำให้ผู้เยาว์เป็นผู้บรรลุนิติภาวะเพราะเหตุแห่งการสมรสแต่อย่างใด เนื่องจากกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดเกณฑ์อายุในการบรรลุนิติภาวะเพียงเงื่อนไขเดียวเท่านั้น คือเกณฑ์อายุ

3. สมาพันธรัฐสวิส

แต่เดิมกฎหมายสวิสกำหนดเกณฑ์อายุในการพ้นจากภาวะผู้เยาว์ไว้ที่สิบปีบริบูรณ์ แต่วันที่ 7 ตุลาคม ค.ศ. 1994 รัฐสภาแห่งสมาพันธรัฐ มีมติให้ลดเกณฑ์อายุบรรลุนิติภาวะและออกเป็นรัฐบัญญัติระดับสมาพันธรัฐ เลขที่ 1955 1126 เพื่อแก้ไขบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งสวิส โดยกำหนดให้บุคคลที่มีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ กฎหมายฉบับดังกล่าวมีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1996 ดังนั้น ในปัจจุบันกฎหมายแพ่งสวิส มาตรา 2 กำหนดให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะได้เมื่ออายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ และไม่มีหลักเกณฑ์ของการบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส เพราะผู้เยาว์ไม่สามารถทำการสมรสได้ไม่ว่าด้วยเหตุใด

4. สหราชอาณาจักรอังกฤษ

กฎหมายของสหราชอาณาจักรอังกฤษกำหนดให้บุคคลย่อมบรรลุนิติภาวะได้เมื่ออายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ อีกทั้งยังได้กำหนดเพิ่มเติมว่าบุคคลจะเริ่มทำการสมรสได้เมื่ออายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ อย่างไรก็ตามกฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นเรื่องเกณฑ์อายุในการสมรสไว้ โดยกำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำสำหรับการสมรสหรือการเป็นคู่ชีวิตทางแพ่ง (register as civil partners) ไว้ที่สิบแปดปีบริบูรณ์ ทั้งนี้ บุคคลที่มีอายุระหว่างสิบหกปีแต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์จะสามารถสมรสหรือจดทะเบียนคู่ชีวิตทางแพ่งได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองหรือบุคคลที่มีอำนาจให้ความยินยอม ในกรณีที่การสมรสหรือการจดทะเบียนคู่ชีวิตทางแพ่ง (register as civil partners) ฝ่ายหนึ่งเงื่อนไขว่าด้วยเกณฑ์อายุและการขอความยินยอมตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ การสมรสหรือการจดทะเบียนคู่ชีวิตทางแพ่งดังกล่าวจะตกเป็นโมฆะ ประการสำคัญ การสมรสของผู้เยาว์ไม่ทำให้ผู้เยาว์พ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะ แต่กฎหมายกำหนดความรับผิดชอบในการดูแลผู้เยาว์ไว้กับบิดามารดาในกรณีที่บิดาและมารดาสมรสกันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หรือให้แก่มารดาในกรณีที่มิได้สมรสกัน

ปัญหาเกี่ยวกับสาเหตุตามกฎหมายที่ทำให้บุคคลพ้นภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะ

เนื่องจากตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย กำหนดสาเหตุเกี่ยวกับการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ไว้ 2 ประการด้วยกัน ผู้เขียนจึงแยกวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับอายุของผู้เยาว์ในการบรรลุนิติภาวะ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยนั้นได้มีการบัญญัติขึ้นมาอย่างยาวนาน โดยมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 และ มาตรา 20 ที่บัญญัติเกี่ยวกับการบรรลุนิติภาวะ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงต้องการให้สยาม (ประเทศไทย) ใช้ระบบกฎหมาย Civil law ที่มีประมวลกฎหมาย พระองค์จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างกฎหมายขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2451 เพื่อดำเนินการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (แสง บุญเฉลิมลาภ และอดิรุจ ตันบุญเจริญ, 2563) จนกระทั่งในเวลาต่อมาได้มีการตรวจชำระร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และบรรพ 2 เสร็จสิ้น ในปี พ.ศ. 2466 ในรัชสมัยพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสำหรับร่าง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวได้มีการบัญญัติถึงผู้เยาว์และการพ้นสถานะการเป็นผู้เยาว์ ไว้ใน มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเข้าถึงภาวะการเป็นผู้ใหญ่ เมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ ฤๅเมื่อทำการสมรสแล้ว” แต่แล้ว จนกระทั่งวันที่ 11 พฤศจิกายน 2468 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชกฤษฎีกาโดยพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้ยกเลิกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และบรรพ 2 และให้ใช้ฉบับที่ได้ตรวจชำระใหม่แทน (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 42 หน้าที่ 1 วันที่ 11 พฤศจิกายน 2468) โดยบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2468 บรรพ 1 และ บรรพ 2 ว่าด้วยความสามารถ มาตรา 19 บัญญัติว่า “เมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะ” โดยบทบัญญัติตามมาตรา 19 นี้ มีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 3 และประมวลกฎหมายแพ่งสวิส มาตรา 14 โดยมีการบัญญัติเกี่ยวกับการพ้นจากสถานะการเป็นผู้เยาว์ไว้ในทำนองเดียวกัน นอกจากนี้ มาตรา 20 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย ได้บัญญัติถึงสาเหตุของการพ้นจากสถานะการเป็นผู้เยาว์ไว้อีกประการหนึ่ง โดยบัญญัติว่า “ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำเมื่อฝ่ายชายผู้เยาว์มีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ และฝ่ายหญิงผู้เยาว์มีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์แล้ว” ซึ่งได้มีการบัญญัติไว้เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 765 และประมวลกฎหมายแพ่งสวิส มาตรา 14 (จิตติ ดิงศรัทีย, 2530)

เมื่อได้ศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ตามที่ผู้เขียนกล่าวมาข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติเกี่ยวกับการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ที่ใช้เกณฑ์อายุยี่สิบปีบริบูรณ์เริ่มต้นตั้งแต่มีการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับแรกในปี พ.ศ. 2466 แม้จะมีการเปลี่ยนเลขมาตราไปบ้าง แต่เนื้อหาหรือสาระสำคัญยังคงเดิมมาจนถึงในปัจจุบันปี พ.ศ. 2569 นับเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่มีความยาวนานมากกว่า 100 ปี ช่วงเวลาการบังคับใช้กฎหมายที่ยาวนานย่อมก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมปัจจุบัน เนื่องด้วยสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เด็กในยุคปัจจุบันมีพัฒนาการและความรู้มากกว่าสังคมในอดีต และกฎหมายก็ควรตอบสนองต่อความต้องการ ความจำเป็น และความสอดคล้องกับสภาพสังคม ทั้งยังมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามพัฒนาการของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และระบบสารสนเทศที่เชื่อมโยงผู้คนจากทั่วทุกมุมโลกให้สื่อสารและรับรู้เรื่องราวได้ในเวลาอันรวดเร็ว

เมื่อพิจารณาประกอบหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทางด้านร่างกายและสมองของมนุษย์ โดยแบ่งการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายและสมองของมนุษย์ออกเป็นวัยต่าง ๆ โดยพิจารณาจากเกณฑ์อายุ 5 ช่วงวัย ดังต่อไปนี้ (จตุรพร ลิ้มมันจริง, 2549) วัยทารก ได้แก่ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 1 ปี ระบบประสาทยังเจริญเติบโตไม่สมบูรณ์ และไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ วัยเด็ก ได้แก่ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 1 - 11 ปี มีพัฒนาการของกล้ามเนื้อและสมอง เริ่มช่วยเหลือตัวเองได้ วัยรุ่น ได้แก่ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 11 - 20 ปี มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย สมอง และอารมณ์อย่างรวดเร็ว สามารถช่วยเหลือตนเองได้ วัยผู้ใหญ่ ได้แก่ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 20 - 60 ปี เป็นวัยที่มีพัฒนาการทางร่างกายเต็มที่ เป็นวัยเจริญพันธุ์ สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ ช่วยเหลือตนเองได้ และประกอบกิจต่าง ๆ ได้ และวัยชรา ได้แก่ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ร่างกายหยุดการเจริญเติบโต ระบบประสาทเริ่มเสื่อมลง ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองและประกอบกิจต่าง ๆ ลดลง ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามหลักการทางวิทยาศาสตร์จะเห็นได้ว่า วัยรุ่น ได้แก่ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 11 - 20 ปี ซึ่งวัยดังกล่าวนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย สมอง และอารมณ์อย่างรวดเร็ว สามารถช่วยเหลือตนเองได้ แสดงให้เห็นชัดเจนว่าทางวิทยาศาสตร์เชื่อว่าบุคคลจะเริ่มช่วยเหลือตนเองและดูแลรักษาผลประโยชน์ของตนเองได้เริ่มตั้งแต่อายุ 11 ถึง 20 ปีบริบูรณ์ แต่กฎหมายกลับนำเอาช่วงอายุสุดท้ายของวัยรุ่น คือ ยี่สิบปีบริบูรณ์มาบัญญัติเป็นเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะ จึงไม่สอดคล้องกับสภาพสังคม และพัฒนาการของเด็กในยุคปัจจุบัน ทั้งอาจเป็นการสร้างปัญหาทางอารมณ์ให้แก่กลุ่มผู้เยาว์ได้ เนื่องจากผู้เยาว์นั้นถูกจำกัดไม่ให้ทำนิติกรรมและการอื่น ๆ ไว้ค่อนข้างมาก อย่างเช่นนิติกรรมที่ถูกกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1574 หรือนิติกรรมทั้งหลายที่เป็น การแสดงเจตนา หรือแม้กระทั่งถูกจำกัดสิทธิไม่ได้เป็นโจทก์ฟ้องคดีหรือขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ

และต้องอยู่ภายใต้อำนาจปกครองของผู้แทนโดยชอบธรรม ซึ่งโดยเจตนาของกฎหมายนั้นต้องการให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเข้ามาดูแลผลประโยชน์ของผู้เยาว์เป็นหลัก เพราะมองว่าผู้เยาว์นั้นไม่มีความสามารถจะดูแลผลประโยชน์ของตนเองได้ แต่ในทางตรงกันข้าม ผู้ใช้อำนาจปกครองอาจใช้อำนาจปกครองดังกล่าวไปในทางที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เยาว์ หรือกระทบและส่งผลเสียหายต่อสิทธิ เสรีภาพและทรัพย์สินของผู้เยาว์ ในขณะที่ผู้เยาว์ไม่ได้มีสถานะทางกฎหมายที่จะใช้สิทธิเพื่อคุ้มครองประโยชน์หรือป้องกันความเสียหายนั้น ๆ ด้วยตนเอง

โดยในปัจจุบันกฎหมายได้กำหนดช่วงอายุในการใช้สิทธิต่าง ๆ ได้ตามช่วงอายุ เช่น ให้บุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีสามารถดำเนินการต่าง ๆ ในทางกฎหมายได้หลายประการด้วยกัน ตามที่ผู้เขียนรวบรวมมาดังนี้ เช่น การใช้สิทธิเลือกตั้ง เมื่ออายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 31 (2) หรือสามารถทำพินัยกรรม ได้เมื่ออายุครบสิบห้าปีบริบูรณ์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 และ มาตรา 1703 หรือสามารถจดทะเบียนสมรสได้เมื่อคู่สมรสทั้งสองฝ่ายอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 และในเรื่องการจ้างแรงงาน ตามกฎหมายแรงงาน นายจ้างสามารถจ้างแรงงานเด็กได้ตั้งแต่อายุสิบห้าปีบริบูรณ์แต่ไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์แต่มีข้อจำกัดสิทธิทางกฎหมายเกี่ยวกับเวลาทำงาน หรือชั่วโมงทำงานไว้อย่างชัดเจน และบุคคลอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไปก็จะถูกควบคุมสัญญาจ้างที่สามารถทำงานในช่วงเวลาได้มากขึ้น และตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 กำหนดให้ผู้ที่จะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ หรือตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 กำหนดให้ผู้ที่จะได้รับการบรรจุเข้ารับราชการตำรวจต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ และตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 กำหนดให้ผู้ขอใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ส่วนบุคคล รถยนต์สามล้อส่วนบุคคล ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ถ้าเป็นผู้ขอใบอนุญาตขับขี่รถจักรยานยนต์ส่วนบุคคลชั่วคราว สำหรับรถจักรยานยนต์ที่มีขนาดความจุของกระบอกสูบรวมกันไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวงต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปีบริบูรณ์

ทั้งนี้ หากพิจารณาควบคู่กับเกณฑ์อายุการบรรลุนิติภาวะของต่างประเทศที่ผู้เขียนนำเสนอมาข้างต้นไม่ว่าจะเป็น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สมาพันธรัฐสวิส และสหราชอาณาจักรอังกฤษ ทั้งสี่ประเทศเหล่านี้กำหนดเกณฑ์อายุของการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์อยู่ที่สิบแปดปีบริบูรณ์ โดยกำหนดไว้ชัดเจนเป็นทำนองเดียวกันว่าบุคคลย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ โดยมีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า แต่เดิมสมาพันธรัฐสวิสนั้น มีกฎหมายกำหนดเกณฑ์อายุในการพ้นจากภาวะผู้เยาว์ไว้ที่สิบปีบริบูรณ์ แต่วันที่ 7 ตุลาคม ค.ศ. 1994 รัฐสภาแห่งสมาพันธรัฐ มีมติให้ลดเกณฑ์อายุบรรลุนิติภาวะและออกเป็นรัฐบัญญัติระดับสมาพันธรัฐ เลขที่ 1955 1126 เพื่อแก้ไขบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งสวิส โดยกำหนดให้บุคคลที่มีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ กฎหมายฉบับดังกล่าวมีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1996 ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law อย่างสาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law อย่างสมาพันธรัฐสวิส และสหราชอาณาจักรอังกฤษ ได้กำหนดเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ไว้ที่สิบแปดปีบริบูรณ์ ซึ่งเมื่อเทียบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย มาตรา 19 ที่กำหนดเกณฑ์อายุบุคคลย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบสิบปีบริบูรณ์นั้น เห็นว่าผู้เยาว์ที่เกิดและเติบโตในประเทศไทยถูกจำกัดสิทธิและความสามารถทางแพ่งมากกว่าผู้เยาว์ที่เกิดและเติบโตในต่างประเทศมากถึงสองปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้เยาว์สามารถสร้างผลประโยชน์แก่ตนเองได้อย่างมาก แต่กลับถูกข้อจำกัดทางกฎหมายเหนี่ยวรั้งความเจริญเติบโตไว้ และถือว่าไม่สอดคล้องกับสภาวะความเจริญทางเศรษฐกิจ และการเจริญเติบโตทางด้านสภาพร่างกายของเด็กในยุคปัจจุบันอีกต่อไป

ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการบัญญัติข้อจำกัดสิทธิทางกฎหมายโดยเกณฑ์อายุที่มองว่าผู้เยาว์ไม่สามารถดูแลผลประโยชน์ของตนเองได้นั้นเป็นเรื่องที่ดี แต่ข้อจำกัดสิทธิก็จะต้องไม่ขัดต่อความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินชีวิตของผู้เยาว์ เมื่อพิจารณาถึงสภาพสังคมปัจจุบันที่ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามพัฒนาการของ

วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และระบบสารสนเทศที่เชื่อมโยงผู้คนจากทั่วทุกมุมโลกให้สื่อสารและรับรู้เรื่องราวได้ในเวลาอันรวดเร็วทันนั้น เกณฑ์การบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์นั้นไม่เหมาะสมอีกต่อไป ผู้เขียนจึงเห็นควรลดเกณฑ์อายุการบรรลุนิติภาวะเหลือเพียงสิบแปดปีบริบูรณ์ โดยการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 ใหม่เป็นว่า “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์”

2. ปัญหาเกี่ยวกับกรณีผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว มีการแก้ไขเพิ่มเติมล่าสุดเกี่ยวกับอายุของบุคคลที่สามารถสมรสได้ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมใหม่เป็นว่า มาตรา 1448 บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีมีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้”

สิ่งที่เห็นได้ชัดจากการแก้ไขมาตรา 1448 มี 2 ประเด็นสำคัญ คือ ประการที่หนึ่ง เนื่องด้วยในปัจจุบันกฎหมายให้ทางเลือกสำหรับการสมรสไม่จำเป็นต้องเป็นการสมรสระหว่างชายและหญิงอีกต่อไป กฎหมายจึงเปลี่ยนถ้อยคำมาใช้คำว่าคู่สมรสทั้งสองฝ่าย แทนการใช้คำว่า ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ส่วนประการที่สอง เกณฑ์อายุของการสมรส จากเดิมเริ่มต้นจากอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์เป็นต้นไป แก้ไขเกณฑ์อายุใหม่เป็นอายุสิบแปดปีบริบูรณ์

จากบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่แบ่งเกณฑ์การสมรสออกเป็น 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 บุคคลที่อายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงยี่สิบปีบริบูรณ์ เนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงของบุคคลที่มีอายุเช่นว่านั้นแล้วมีความพร้อมและความสามารถทั้งร่างกายและจิตใจที่จะรับผิดชอบต่อสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายได้แล้ว แต่เนื่องด้วยช่วงอายุยังอยู่ในเกณฑ์ผู้เยาว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 กฎหมายจึงกำหนดให้คู่สมรสทั้งฝ่ายจะทำการจดทะเบียนสมรสได้ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลตาม มาตรา 1436 คือ (1) บิดาและมารดา ในกรณีที่มิทั้งบิดามารดา หรือ (2) บิดาหรือมารดา ในกรณีที่มารดาหรือบิดาตายหรือถูกถอนอำนาจปกครอง หรือไม่อยู่ในสภาพหรือฐานะที่อาจให้ความยินยอม หรือโดยพฤติการณ์ผู้เยาว์ไม่อาจขอความยินยอมจากมารดาหรือบิดาได้ หรือ (3) ผู้รับบุตรบุญธรรม ในกรณีที่ผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม หรือ (4) ผู้ปกครอง ในกรณีที่ไม่มีบุคคลซึ่งอาจให้ความยินยอมตาม (1) (2) และ (3) หรือมีแต่บุคคลดังกล่าวถูกถอนอำนาจปกครอง”

กรณีที่ 2 การสมรสของบุคคลที่มีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดอายุขั้นต่ำของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายไว้ว่าต้องมีเกณฑ์อายุขั้นต่ำเท่าไรจึงจะทำการสมรสได้ การสมรสของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายที่มีเกณฑ์อายุอยู่ในกรณีที่สองนี้ ต้องได้รับอนุญาตจากบุคคลสองกลุ่มคือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1454 ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลตามที่ระบุไว้ใน มาตรา 1436 คือ (1) บิดาและมารดา ในกรณีที่มิทั้งบิดามารดา หรือ (2) บิดาหรือมารดา ในกรณีที่มารดาหรือบิดาตายหรือถูกถอนอำนาจปกครอง หรือไม่อยู่ในสภาพหรือฐานะที่อาจให้ความยินยอม หรือโดยพฤติการณ์ผู้เยาว์ไม่อาจขอความยินยอมจากมารดาหรือบิดาได้ หรือ (3) ผู้รับบุตรบุญธรรม ในกรณีที่ผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม หรือ (4) ผู้ปกครอง ในกรณีที่ไม่มีบุคคลซึ่งอาจให้ความยินยอมตาม (1) (2) และ (3) หรือมีแต่บุคคลดังกล่าวถูกถอนอำนาจปกครอง”แต่ยังไม่อาจจดทะเบียนสมรสได้จนกว่าจะได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อศาลเห็นว่ามิเหตุสมควร ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1448 ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลว่า กรณีดังกล่าวที่ร้องขออนุญาตสมรสมานั้นเป็นกรณีมีเหตุสมควรหรือไม่ หากศาลเห็นว่า เป็นกรณีไม่มีเหตุสมควรผู้เยาว์ก็จะทำการสมรสโดยฝ่าฝืนคำสั่งไม่ได้ หากฝ่าฝืนผลของการสมรสก็จะเป็นโมฆะ เสมือนว่าไม่เคยมีการสมรสเกิดขึ้น และจะไม่ส่งผลให้บุคคลนั้นบรรลุนิติภาวะ

หากพิจารณาตามกรณีกฎหมายต่างประเทศที่ผู้เขียนกล่าวมาข้างต้นในส่วนของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ไม่ได้บัญญัติให้การสมรสทำให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ โดยกำหนดว่าบุคคลจะเริ่มทำการสมรสได้ก็ต่อเมื่ออายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ เว้นแต่ผู้เยาว์จะมีอายุครบสิบหกปีบริบูรณ์และคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว กล่าวคือ คู่สมรสจะเป็นผู้เยาว์ด้วยกันทั้งสองฝ่ายมิได้ และต้องได้รับอนุญาตจากศาลครอบครัวเท่านั้น ทั้งนี้

แม้ในกรณีที่ผู้เยาว์ทำการสมรสแล้ว ก็ไม่ทำให้ผู้เยาว์เป็นผู้บรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดเกณฑ์อายุในการบรรลุนิติภาวะเพียงเงื่อนไขเดียวเท่านั้น ส่วนสมาพันธรัฐสวิส ในปัจจุบันกฎหมายแพ่งสวิส มาตรา 2 กำหนดให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะได้เมื่ออายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ และไม่มีหลักเกณฑ์ของการบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส เพราะผู้เยาว์ไม่สามารถทำการสมรสได้ไม่ว่าด้วยเหตุใด และสหราชอาณาจักรอังกฤษ กฎหมายของสหราชอาณาจักรอังกฤษกำหนดให้บุคคลจะเริ่มทำการสมรสได้เมื่ออายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่กฎหมายก็ได้กำหนดข้อยกเว้นเรื่องเกณฑ์อายุในการสมรสไว้ โดยกำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำสำหรับการสมรสไว้ที่สิบแปดปี ทั้งนี้ บุคคลที่มีอายุระหว่างสิบหกปีแต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์จะสามารถสมรสได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองหรือบุคคลที่มีอำนาจให้ความยินยอม ในกรณีที่ การสมรสฝ่าฝืนเงื่อนไขว่าด้วยเกณฑ์อายุและการขอความยินยอมตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ การสมรสดังกล่าวจะตกเป็นโมฆะประการสำคัญ การสมรสของผู้เยาว์ไม่ทำให้ผู้เยาว์พ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะ

ทั้งนี้ เกณฑ์การบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส มีข้อสังเกตน่าสนใจที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอคือ ในกรณีที่ การสมรสสิ้นสุดลง ไม่ว่าจะด้วยความตายของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือการหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส โดยที่บุคคลนั้นยังมีอายุไม่ครบยี่สิบปีบริบูรณ์ ดังนั้น หากพิจารณาถึงเกณฑ์อายุ ยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์อายุที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามมาตรา 19 แต่การสิ้นสุดของการสมรสดังกล่าว ไม่ทำให้บุคคลที่บรรลุนิติภาวะโดยการสมรสกลับไปเป็นผู้เยาว์อีก (เจษฎา ทองขาว, 2563) นั้นหมายความว่า การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส อาจเป็นช่องว่างที่จะทำให้บุคคลที่ต้องการบรรลุนิติภาวะทำการจดทะเบียนสมรสกันโดยไม่ต้องการอยู่กินกันฉันคู่สมรส แต่หวังเพียงเพื่อผลพลอยได้ที่เกิดจากช่องว่างของกฎหมาย และที่สำคัญเมื่อการสมรสสิ้นสุดลง ก็จะไม่ทำให้บุคคลนั้นกลับไปมีสภาพเป็นผู้เยาว์อีก แม้อายุยังไม่ครบยี่สิบปีบริบูรณ์ก็ตาม

ดังนั้น หากมีการแก้ไขเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 ให้บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์ ตามที่ผู้เขียนนำเสนอไว้ในประเด็นที่ 1 แล้ว ก็จะสอดคล้องกับประเด็นที่ 2 ที่ผู้เขียนจะเสนอให้ยกเลิกการบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20 เพราะการแก้ไขมาตรา 1448 ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ส่งผลให้คู่สมรสสามารถทำการสมรสได้เมื่ออายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ จึงสอดคล้องกันว่า เมื่อคู่สมรสทั้งสองฝ่ายอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ก็จะบรรลุนิติภาวะ ตามมาตรา 19 และสามารถทำการสมรสได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคล ตามมาตรา 1436 ส่วนกรณีที่คู่สมรสอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ก็สามารถทำการสมรสได้โดยได้รับความยินยอมจากบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 1436 และได้รับอนุญาตจากศาลกรณีมีเหตุสมควร แต่คู่สมรสที่อายุยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์จะไม่สามารถบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส เนื่องจากป้อมมิให้บุคคลใช้ช่องว่างในทางกฎหมายเพื่อหาประโยชน์ เพราะอาจมีการใช้วิธีการจดทะเบียนสมรสเป็นเครื่องมือให้ตนเองนั้นบรรลุนิติภาวะตามที่ผู้เขียนกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนจึงเสนอยกเลิกการบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20

สรุป

การจำกัดความสามารถของผู้เยาว์ไว้ในฐานะที่ผู้เยาว์เป็นผู้ที่หย่อนความสามารถประเภทหนึ่ง มีเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองตัวผู้เยาว์ รวมถึงทรัพย์สินของผู้เยาว์ แต่ประการสำคัญคือการรักษาผลประโยชน์ที่ดีต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้เยาว์ด้วย เนื่องด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไป การบังคับใช้กฎหมายที่เปลี่ยนไป จึงเห็นควรต้องพิจารณาถึงสาเหตุการบรรลุนิติภาวะอีกครั้งในปัจจุบันว่าเหมาะสมแล้วหรือไม่ เนื่องจากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยนั้นได้บัญญัติเรื่องเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ออกเป็น 2 ประการ คือ กรณีที่ 1 เกณฑ์การบรรลุนิติภาวะโดยอายุ ซึ่งมาตรา 19 กำหนดให้บุคคลย่อมพ้นจากภาวะความเป็นผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์ เริ่มใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2466 โดยหากพิจารณาบุคคลอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ ในปี

พ.ศ. 2466 เปรียบเทียบกับบุคคลที่มีอายุสี่สิบปีบริบูรณ์ในปี พ.ศ. 2569 มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงทั้งในด้านพัฒนาการ เทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร และในมุมมองของกฎหมายต่างประเทศทั้งสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สมาพันธรัฐสวิส และสหราชอาณาจักรอังกฤษ ทั้งสี่ประเทศเหล่านี้กำหนดเกณฑ์อายุของการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์อยู่ที่สิบแปดปีบริบูรณ์ จึงเห็นสมควรแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 ใหม่ว่าบุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์ เพื่อให้ผู้เยาว์สามารถเริ่มต้นใช้สิทธิต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่เทียบเท่ากับผู้เยาว์ในต่างประเทศ ส่วนกรณีที่ 2 เกณฑ์การบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส เมื่อมีการแก้ไขเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 19 ให้บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์ ตามที่ผู้เขียนนำเสนอไว้ในประเด็นที่ 1 แล้วก็จะสอดคล้องกันว่า เมื่อคู่สมรสทั้งสองฝ่ายอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ก็จะบรรลุนิติภาวะ ตามมาตรา 19 และสามารถทำการสมรสได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลตามมาตรา 1436 และส่งผลให้ไม่มีช่องว่างของกฎหมายที่จะทำให้กลุ่มบุคคลที่ต้องการให้ตนเองบรรลุนิติภาวะใช้การสมรสเป็นเครื่องมือโดยที่ไม่ต้องการอยู่กินกันฉันคู่สมรสตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ผู้เขียนจึงเสนอยกเลิกการบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). แผนแม่บทพัฒนาศักยภาพคนไทยตามช่วงวัย พ.ศ. 2561-2579. เรียกใช้เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/mso_web/article_attach/21617/21324.pdf
- จตุรพร ลิ่มมั่นจริง. (2549). จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิตติ ดิงศัททีย์. (2530). กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจษฎา ทองขาว. (2563). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ประสิทธิ์ โขวิไลกุล. (2562). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่ 24. (2567). ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 141 ตอนที่ 58 ก หน้า 4 (24 กันยายน 2567).
- ศันท์กรณ โสถติพันธ์. (2564). คำอธิบายนิติกรรม - สัญญา. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- สมชัย ชีฆาอุตมากร. (2554). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลสยาม พรินติ้ง.
- สหรัฐ กิติ ศุภการ. (2564). หลักและคำพิพากษา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัท อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สหัส สังหวิริยะ. (2550). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ.
- แสวง บุญเฉลิมลาถ และอดิรุจ ต้นบุญเจริญ. (2563). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อังคนาวดี ปิ่นแก้ว. (2560). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.